

Friedrich-Ebert-Stiftung, împreună cu Asociația pentru Politică Externă, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • OCTOMBRIE 2023 • NR.10 (212)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. Oazu Nantoi, deputat PAS: **N-am văzut din partea guvernărilor de la Chișinău inițierea unor proiecte sau politici coerente care să ducă la reintegrarea celor din Transnistria**
2. Editorial, Irina Tabaranu, jurnalistă a portalului zonadesecuritate.md: **Este posibil în UE și fără regiunea transnistreană?**
3. Veaceslav Ioniță, expert IDIS „Viitorul”: **Reintegrarea peste noapte a regiunii transnistrene ar fi o problemă pentru noi**
4. Analiză, Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare (PISA): **Proiectul Strategiei Securității Naționale la etapa consultărilor publice și narative privind problematica transnistreană**

Știri pe scurt:

Contractul de livrare a energiei electrice semnate pe 25 octombrie cu Centrala de la Cuciurgan este reciproc avantajos atât pentru Chișinău, cât și pentru Tiraspol, a declarat Ministrul Energiei, Victor Parlicov, într-un interviu pentru Radio Chișinău. Pe de o parte, înțelegerea pune la dispoziție energie electrică la un preț avantajos pentru Chișinău, iar pe de alta, vine în sprijinul populației din stânga Nistrului. „Sigur că există o flexibilitate în acest contract. Volumele se mai ajustează pe parcurs. Dar cel mai important lucru este că menținem dialogul. Nici o parte, nici alta nu am avea de câștigat dacă nu am încheia acest contract. Am vrut să oferim o predictibilitate atât pentru cei din stânga Nistrului, cât și pentru consumatorii noștri în ceea ce ține de preț”, a declarat ministrul Energiei. Parlicov a calificat relația cu malul stâng din prezent ca fiind mult mai sănătoasă decât anterior. Ministrul a mai precizat că s-a semnat un contract doar până la finalul anului viitor, deoarece atunci expiră contractul de tranzit al gazului rusesc pe teritoriul ucrainean care ajunge în regiunea transnistreană. Costul per megawat va fi neschimbat – de 66 de dolari americani.

Comisarul European pentru Vecinătate și Extindere, Olivér Várhegyi, și Președintele Băncii Europene de Investiții (BEI), Werner Hoyer, au oficializat pe 25 octombrie un pachet financiar prin care Comisia Europeană va oferi un grant de investiții în valoare de 12 milioane de euro pentru proiectul BEI Global de reabilitare și modernizare a două secțiuni cheie de linie de cale ferată din Moldova. Cu sprijinul unui împrumut ulterior de 42 de milioane de euro de la BEI Global, infrastructura feroviară modernizată nu numai că va îmbunătăți conectivitatea internă a țării, dar va oferi și o rută de export importantă pentru Ucraina. Reabilitarea coridorului feroviar nord-sud al Moldovei va fi un element central al acestui proiect. Acesta asigură o legătură esențială între vestul Ucrainei și porturile cheie de pe Dunăre și Prut, oferind acces la apele internaționale. Conexiunea feroviară îmbunătățită dintre Moldova și Ucraina va stimula atât exporturile ucrainene, cât și economia Republicii Moldova, îndeosebi în contextul inițiativei „Culoarele de Solidaritate UE-Ucraina”.

Premierul Dorin Recean s-a întâlnit pe 25 octombrie cu înalți demnitari ai Comisiei Europene, în cadrul unei vizite la Bruxelles. El s-a referit la efortul de implementare a celor nouă recomandări formulate de Comisia Europeană, accentuând că autoritățile de la Chișinău continuă să lucreze pentru a oferi Comisiei Europene o bază solidă pentru recomandarea lansării negocierilor de aderare la sfârșitul acestui an. „Viitorul Moldovei este în Uniunea Europeană, iar solidaritatea demonstrată de UE este o dovadă în plus că țara noastră face parte din familia europeană. Contăm pe sprijinul dumneavoastră și ne angajăm să avansăm în continuare în implementarea recomandărilor Comisiei. Deschiderea negocierilor de aderare la sfârșitul acestui an este o prioritate strategică pentru Guvernul pe care îl conduc”, a spus prim-ministrul Dorin Recean.

Transnistria, „călcâiul lui Ahile” în drumul european al Republicii Moldova

Clădirea pretinsului Parlament de la Tiraspol, regiunea transnistreană. Foto: Mădălin Necșuțu

Integrarea Republicii Moldova în UE cu un conflict înghețat încă nerezolvat pe teritoriul său ridică în continuare multe semne de întrebare. Oficialii de la Bruxelles spun că acest lucru este posibil. Întrebarea este dacă totul depinde de deznodământul conflictului din Ucraina sau nu? Oficialii de la Chișinău nu au încă planuri

de contingență la vedere pentru reintegrarea acestui teritoriu, unul ancorat într-o mentalitate deplin sovietică în care abuzurile în ceea ce privește drepturile omului, crima organizată și frica domnesc asupra celor aproximativ 300.000 de persoane rămase în această enclavă rămasă de mai mulți ani în mâinile unor oligarhi locali

și controlată politic de facto de la Moscova.

În timp ce unii afaceriști locali stau de mult timp în Occident, acolo unde își țin majoritatea banilor, Rusia își menține în coasta UE și NATO această „bază înaintată de operațiuni” de tot tipul. Scopul este unul precis - să împiedice Republica Moldova

► să avanseze pe calea europeană.

Dacă timp de trei decenii Moscova a fortificat Transnistria din toate punctele de vedere – economic, militar și social – în ultimii ani, Rusia avansează tot mai mult și în teritoriul controlat constituțional de autoritățile de la Chișinău, prin fraudă electorală, „călcâiul lui Ahile” al unei populației pauperizate și al unui sistem de aplicare a legii foarte șubred.

În regiunea sudică a autonomiei găgăuze, Moscova încearcă o „transnistrizare” sub privirile relativ pasive sau fără un răspuns adecvat ale Chișinăului. Statul dă semne evidente de slăbiciune. Instituțiile abilitate nu au fost capabile să oprească fraudele la vedere făcute în timpul alegerii bașcanului Găgăuziei în luna mai a acestui an.

Chiar dacă am admite scenariul în care Transnistria va capota de facto la

finele anului viitor, după ce Ucraina nu va mai permite tranzitul gazului rusesc spre Moldova, cu tot cu regiunea transnistreană, problemele de tip umanitar se vor revărsa numai asupra Chișinăului. Oligarhii locali vor împacheta ce vor mai putea în grabă și se vor retrage cel mai probabil definitiv în Germania, acolo unde și-au deschis de mai mulți ani afaceri de succes, iar Rusia va fi nevoită să renunțe la o serie de avantaje.

Totuși, Rusia a sădit semințele răului pe termen lung prin pașaportizarea a circa 220.000 de transnistreni. Dacă Chișinăul nu va anula aceste pașapoarte, nu va democratiza spațiul, nu îl va goli de propaganda mediei ruse și nu-l va conecta mental de Chișinău și valorile europene, atunci riscul unui cal troian în interiorul Moldovei va fi unul permanent. Chiar și

asa, acest proces nu se va realiza peste noapte. Este nevoie de foarte mulți bani care nu pot veni decât de la donatorii internaționali, de politici și planuri ferme de reintegrare concepute cu ajutorul Occidentului care nu se vor mai crampona de interesele Rusiei în regiune și de multă voință politică internă.

Rusia va încerca să dejoace toate aceste mișcări, iar fără măsuri drastice împotriva celor care lucrează deschis împotriva puterii statului în slujba unor puteri străine, viitorul european nu sună oricum foarte bine pentru Republica Moldova. Toate eforturile vor fi unele sisifice, iar forțele europene nu-și mai permit niciun eșec pentru încă un ciclu electoral. Totul se joacă în acest răstimp de puțin mai mult de un an și jumătate la alegerile locale, prezidențiale și parlamentare.

N-am văzut din partea guvernărilor de la Chișinău inițierea unor proiecte sau politici coerente care să ducă la reintegrarea celor din Transnistria

Deputatul Oazu Nantoi, un expert pe problema dosarului transnistrean, a avut amabilitatea să ne ofere un interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE în care am vorbit despre eventualele scenarii în care regiunea secesionistă din stânga Nistrului poate fi reintegrată în cadrul Republicii Moldova. Am discutat despre opoziția Moscovei la un altfel de proiect și despre cât de coerente trebuie să fie politicile Chișinăului, dar și ale partenerilor occidentali, în această privință. Redăm interviul integral în rândurile de mai jos:

■ Domnule deputat, este posibilă integrarea europeană a Republicii Moldova cu tot cu regiunea sa transnistreană înainte de rezolvarea definitivă a acestui dosar? Se tot vorbește de precedentul Cipru, dar este de imaginat o integrare europeană cu o enclavă

separatistă care are și soldați ruși pe teritoriul ei?

■ Întrebarea este una fundamentală, dar răspunsul la această întrebare depinde de mai mulți factori, atât externi, precum și

interni. Primul și principalul factor extern este evoluția conflictului militar dintre Ucraina și Federația Rusă. Mass media, dar și unii experți, au creat niște așteptări exagerate cu privire la contraofensiva Ucrainei din primăvara anului 2023. Noi

Însă vedem că situația, linia frontului, este una dramatică. Rusia dispune în continuare de mai multe resurse umane, are superioritate la unele categorii de armament, în primul rând, aviație, etc. Și părții ucrainene îi vine extrem de greu să riposteze Federației Ruse, care, între timp, au mai învățat să lupte în comparație cu ceea ce a fost în februarie 2022. Și totuși, situația pe linia frontului este acel factor care va determina pe viitor și situația pe malul stâng al Nistrului.

Al doilea moment este că ceea ce numim conflictul transnistrean poate fi definit ca un conflict hibrid. Pe de o parte, nimeni nu poate nega că Federația Rusă controlează această regiune și n-a renunțat la ideea de a impune, sub pretextul așa-zisei soluționări a conflictului, un statut juridic special, garantat cu certitudine, după cum spunea diplomația rusească, prin care să mențină controlul asupra întregii Republici Moldova.

Nu cred că Federația Rusă va renunța la această idee, ținând cont de războiul hibrid evident, care este purtat de Federația Rusă împotriva societății și actualei guvernări din Republica Moldova. Federația Rusă încă mai speră că războiul hibrid se va solda cu eșecul actualei guvernări, cu criză, colaps, și atunci va veni momentul pentru soluționarea pașnică, sub bagheta dirijorilor de la Kremlin. Dar asta e pur ipotetic.

În realitate, dacă ne uităm mai pragmatic la ceea ce se numește așa-zisa Transnistrie, știm că majoritatea absolută a locuitorilor din stânga Nistrului sunt cetățeni ai Republicii Moldova, chiar dacă nu toți posesorii buletinelor și pașapoartelor Republicii Moldova se consideră cetățeni loiali. Oricum, acesta este un aspect foarte important. La 15 noiembrie 2020, când a avut loc turul doi al alegerilor prezidențiale în Republica Moldova, din cei care au venit sau chiar au fost aduși de pe malul stâng să voteze pentru Igor Dodon, între 14-20% au votat pentru doamna Maia Sandu.

Și atunci când anul trecut, pe malul stâng al Nistrului au fost lansate niște zvonuri,

știri false, despre o eventuală mobilizare, sau zvonul, de exemplu, de pe 24 februarie 2023, despre o eventuală agresiune a Ucrainei împotriva Transnistriei, oamenii de pe malul stâng s-au repezit să se refugieze pe malul drept al Nistrului. Deci este evident că multă lume de pe malul stâng al Nistrului percep malul drept ca pe un refugiu, ca pe o insulă de stabilitate, predictibilitate și cu mai multe garanții de pace.

Nu mai vorbim de componenta economică, când toți agenții economici din stânga Nistrului sunt înregistrați la Chișinău și realizează operațiunile de import-export în bază documentelor eliberate de Departamentul Vamal al Republicii Moldova. Aceștia se prezintă în afară Republicii Moldova în calitate de agenți economici loiali ai Republicii Moldova. Așadar, ceea ce mișcă din punct de vedere economic pe malul stâng depinde 100% de poziția oficialităților de la Chișinău.

Mai există și această „enigmă” a sectorului energetic, unde Federația Rusă livrează gratuit gaz, iar din acel gaz este generată energia electrică pe care o plătim noi, cei de pe malul drept, întreținând pe această cale regimul din stângă Nistrului. După cum mai multă lume constată, acest lucru este tot o pârgă de șantaj din partea Federației Ruse, deoarece Moscova poate să întrerupă aceste livrări de gaze. Și atunci malul drept se va ciocni cu perspectiva foarte stresantă de a prelua controlul asupra malului stâng, care va fi un teritoriu absolut falit.

Necesitatea stringentă a demilitarizării

■ Care ar fi soluțiile, domnule deputat?

■ Totodată, aș vrea să subliniez că niciodată n-am avut o atitudine lejeră față de procedura de reîntregire a Republicii Moldova, din două considerente. Primul - pe durata deceniilor au fost realizate multiple programe cu milioane și milioane de euro aruncați în vânt, de „*confidence building*” [consolidarea încrederii] etc. Însă, eu nu văd nici pe malul drept și nici în

comunicarea oficialităților de la Chișinău cu prietenii și partenerii de dezvoltare să fie discutată o problemă fundamentală - demilitarizarea acestei regiuni.

Comunitatea internațională are însă experiența când în zone de conflict, precum Bosnia-Herzegovina, au fost aplicate mecanisme și realizate procese de demilitarizare. Din anul 1996, atunci când a fost realizat acest scenariu, au fost atinse acordurile de la Dayton semnate la Paris. A trecut ceva timp iar peste 25 de ani, realitățile s-au schimbat dramatic, la fel și conjunctura internațională. Oricum, problema rămâne și, în opinia mea, trebuie să existe un dialog NATO - Republica Moldova și Ucraina, în primul rând, ca din timp să fie pregătite schemele și resursele necesare pentru demilitarizarea pașnică a acestei regiunii transnistrene.

În stânga Nistrului nu sunt demenți ca să se sinucidă, dar oricum este nevoie de demilitarizarea regiunii. În urmă cu mai mulți ani, eu spuneam că este nevoie de un program de repatriere a unora în Federația Rusă, dar această problemă nici nu este discutată măcar.

Eu nu sunt gata să fiu categoric în ceea ce privește aplicabilitatea modelului Ciprului pentru Republica Moldova sau nu. La aniversarea a 30-ea a reunificării celor două Germanii, doamna Merkel a spus că procesul de reunificare a celor două germanii încă nici de departe nu este încheiat. Și dacă ne uităm cum se votează în teritoriile fostei RDG în comparație cu restul teritoriului Germaniei, vedem că s-au păstrat niște clivaje și niște contraste de mentalitate, în pofida faptului că reunificarea celor două Germanii a fost un proces dorit. Și în pofida faptului că Germania Federativă a avut un fond național unde se acumulau resursele financiare pentru acoperirea procesului de reintegrare.

Așadar, este vorba de un proces foarte migălos, de lungă durată, peste cicluri electorale, în urma cărora trebuie să dispărească orice diferență de percepere a realităților pe malul stâng și pe malul drept

ale Nistului. Ori, noi avem ceea ce avem, în special dacă ne uităm la autonomia găgăuză, guvernările de la Chișinău, în pofida faptului că legea [de acordarea a autonomiei la Comrat] a fost votată în 1994, până în prezent, eu n-am văzut din partea guvernărilor de la Chișinău inițierea unor proiecte, a unor politici coerente de lungă durată, care ar fi dus la integrarea concetățenilor noștri. Nu la asimilarea lor, ci la integrarea lor în spațiul mental al societății moldovenești.

Moștenirea mentalităților deformate

■ Poate trebuie elaborate mai multe politici legate de tânără generație din regiunea transnistreană, dar și cea din autonomia găgăuză?

■ Fundația „Friedrich Ebert” Moldova a publicat recent un studiu al tinerilor, cu vârsta între 15-29 de ani, din Republica Moldova, despre cum percep ei realitatea, la ce se gândesc. Pe lângă faptul că 50% din cei chestionați relatează că vor pleca din țară, se mai constată un lucru foarte neplăcut și alarmant. De exemplu, în autonomia găgăuză, tinerii sunt purtători cam ai acelorași clișee pe care le manifestă părinții și bunicii lor.

Prin urmare, putem vorbi despre falimentul sistemului educațional în Republica Moldova și lipsa unor politici coerente de consolidare a societății moldovenești, de coeziune civică în bază criteriului de cetățenie. Și dacă ne uităm deja la Uniunea Europeană, atât birocrăția europeană cât și politicienii din UE se află sub impresia șocului trăit de agresiunea frontală a Federației Ruse împotriva Ucrainei. Politicienii din UE chiar își recunosc greșelile comise în trecut.

Am participat la diferite întruniri cu experți din Germania, unde se spune franc despre greșelile politice promovate de Germania în raport cu regimul lui Putin. Pendulul s-a pornit în altă direcție, iar UE manifestă o deschidere maximă față de Republica Moldova, în mod special. Da, este vorba și de Ucraina, dar Ucraina este în stare de

război. Pentru Republica Moldova însă, care este protejată geografic de Ucraina, există o deschidere maximă.

Noi am auzit despre faptul că Republica Moldova ar putea deveni țară-membră a UE fără soluționarea conflictului din zona de est a Republicii Moldova. Dar eu nu știu cum va arata UE peste câțiva ani de zile, deoarece noi vedem că în unele state din UE se consolidează niște mișcări politice populiste, iar un exemplu este Ungaria.

Eu consider că este extrem de riscant pentru societatea moldovenească, pentru clasa politică, cea care se identifică cu perspectiva integrării europene, să spunem că am putea merge spre UE și fără Transnistria.

În primul rând, se scapă din vedere următorul moment foarte important. Acei locuitori din stânga Nistrului care simpatizează Republica Moldova se simt trădați. În al doilea rând, nu există nicio garanție că peste 5-7 ani nu se va schimba atitudinea față de nerezolvarea acestui conflict. Eu consider că societatea și clasa politică trebuie să purceadă la o revizuire a atitudinilor.

Concubinaj forțat, fără de soluții

■ Cât de mult contează includerea dosarului transnistrean în noul concept de strategie de securitatea națională și ce va schimba acest lucru în optica instituțiilor statului de a rezolva acest dosar?

■ În curând va veni ziua de 19 noiembrie 2001, atunci când a fost semnat Tratatul de pace și prietenie cu Federația Rusă, unde în preambul este fixat că Federația Rusă este garant pentru Republica Moldova. Acest tratat s-a prelungit automat pentru 10 ani de zile în mai 2021, fiind ratificat de Parlamentele ambelor state. Faptul că noi avem o strategie națională în care prima dată s-a spus franc că principalul pericol pentru Republica Moldova este Federația Rusă, asta înseamnă că noi am spus litera A din alfabet, dar mai este cale lungă până la Z.

Eu sunt destul de sceptic, dat fiind faptul că se împlinesc în curând trei ani de la intrarea în funcție a doamnei președinte Maia Sandu și au trecut doi ani de la guvernarea PAS, iar în raport cu această problemă noi nu avem nicio poziție tranșantă și consecventă din partea statului privind politicile de apărare a drepturilor omului în stânga Nistrului, în special a cetățenilor Republicii Moldova.

Suntem martorii unei politici netransparente de concubinaj cu acest regim. Mă refer la aspectul energetic și nu numai. Din acest motiv, publicarea acestui proiect de strategie nu cred că ar fi adăugat turații la ceea ce nu se observă deloc.

Totodată, în proiectul strategiei pe care l-am citit, eu consider că în privința problemei transnistrene, chiar dacă se menționează că va fi soluționată pe căi exclusiv pașnice și diplomatice, sunt scăpate din vedere problema dialogului cu populația din stânga Nistrului, problema apărării drepturilor omului și problema pregătirii procesului de demilitarizare a regiunii, indiferent de ceea ce vor spune la Kremlin. Acestea sunt foarte importante.

Procesul de demilitarizare nu poate fi realizat dacă se merge pe linia relațiilor diplomatice, comunicării diplomatice cu administrația de la Kremlin. Chiar dacă Putin va pleca, situația din Federația Rusă este de așa natură că, fără ca să fie învins așa cum a fost învinsă Germania nazistă, acest regim revanșard își va păstra și esență și apucăturile.

■ Are Republica Moldova un plan de contingentă elaborat pentru reintegrarea regiunii transnistrene, mai ales în condițiile în care la finele anului viitor, Ucraina, cel mai probabil, nu va reinnoi acordul de tranzit al gazelor rusești pe teritoriul său, deci și spre Moldova și regiunea transnistreană? La ce ne putem aștepta din acest punct de vedere?

■ Întrebarea este cu multe necunoscute și eu nu sunt gata să dau răspunsul.

Am fost la întâlniri mai puțin publice, la care erau factorii de decizie de care depinde și formularea unor politici în raport cu malul stâng, și sunt la curent că cel puțin s-au pornit niște activități în ceea ce privește estimarea costurilor [reintegrării Transnistriei]. Noi trebuie să fim conștienți că situația poate să capete o turnură neașteptată și trebuie să fim pregătiți pentru aceasta.

În primul rând, trebuie să avem o viziune, iar apoi trebuie să avem proiecte de planuri de acțiuni pe domenii care pot fi corectate. Republica Moldova se reîntregește, iar asta înseamnă că Ministerul Educației trebuie să aibă un plan de acțiuni în bază căruia instituțiile de învățământ din stânga Nistrului, în termen rezonabil de trei luni sau maxim jumătate de an, vor trece la predarea în bază curiculei Republicii Moldova.

Problema pensionarilor din Transnistria se rezolvă mai simplu, dacă ar fi să nu ne gândim la sumele de bani. Apare însă din nou întrebarea - dacă în stânga Nistrului sunt pensionari veterani ai structurilor de forță care au comis crime împotriva Republicii Moldova, cum procedăm cu această categorie de pensionari?

Este vorba și de domeniul economic și de problemă proprietății - în bază căror criterii vom recunoaște sau nu vor recunoaște privatizările din stânga Nistrului, dreptul la proprietate?

Nu mai vorbim despre faptul că Centrala de la Cuciurgan figurează ca parte a grupului rusesc energetic Inter-RAO. Când era premier domnul Ion Chicu, eu m-am adresat dânsului și i-am cerut un răspuns privind cine este proprietarul legal al Centralei de la Cuciurgan. Am primit răspunsuri de la cinci instituții, dar niciunul concret la întrebarea mea.

Dacă în Strategia de Securitate Națională am indicat Rusia ca pericol principal, asta nu ne obligă să mergem mai departe inclusiv în schimbarea atitudinii față de problema conflictului din raioanele de est ale Republicii Moldova.

Pionii și purtătorii de mesaje ai Moscovei

■ Pretinsul ministru de Externe de la Tiraspol, Vitalie Ignatiev, a declarat recent, într-un interviu pentru presa rusă, că, „atât Chișinăul, cât și Bruxelles-ul și-au dat seama de faptul că Transnistria este o entitate de stat complet separată” și că va veni o vreme, cât de curând, când această realitate se va formaliza. Cum vedeți astfel de declarații?

■ Acest Ignatiev, care este născut la Odesa, este doar un papagal al Kremlinului și în interviul dat agenției RIA Novosti, ideile nu sunt ale lui. Lui i s-a dictat ce să spună de la Kremlin. În decembrie 2021, a apărut o scrisoare adresată de pretinsul lider Vadim Krasnoselski către doamnă președinte Maia Sandu. În acea scrisoare, Krasnoselsky îi propunea Maiei Sandu că haideți să ne așezăm la masa de negocieri, deoarece în formatul 1 + 1 putem rezolva problemele cetățenilor. Mai mult, în paralel, Dmitri Kozak a fugit la Viena pentru a încerca să revigoreze formatul de negocieri 5 + 2. Eu am fost sunat atunci de un jurnalist important de la Moscova pentru a mă întreba cum privesc eu acest lucru.

Eu am râs așa ironic și i-am zis: ți-au poruncit să culegi informația de la mine? I-am zis: nu va merge scenariul vostru în care Krasnoselski, la indicațiile Kremlinului, se adresează către președintele Moldovei să reîncepem procesul de negocieri pentru Transnistria, pentru ca Occidentului să îi faciliteze trădarea Ucrainei.

Așadar, ceea ce spun Ignatiev, Krasnoselski este umilitor pentru noi, cetățenii Republicii Moldova, din simplul motiv că aceste marionete de la Tiraspol se simt în siguranță atât timp cât la noi societatea este indiferentă, iar clasa politică este preocupată de alte probleme.

Format de negociere perimat

■ Negocierile în formatul 5+2 nu au mai avut loc de circa patru ani. Mai este de

actualitate acest format și v-aș întreba ce format de negociere vedeți Dvs. ca fiind viabil în actualul context al războiului din proximitatea Moldovei?

■ Dacă ne întoarce în timp, la anul 2004, atunci grup de persoane din partea civile din care făceam și eu parte, am pus pe masă ceea ce se numea strategia 3D - demilitarizarea, decriminalizarea și democratizarea Transnistriei.

La 10 iunie 2005, Parlamentul Republicii Moldovei a votat hotărârile numărul 117 cu privire la demilitarizarea și democratizarea Transnistriei, inclusiv legea din 22 iulie 2005 cu privire la principiile de bază ale statului juridic special al localităților din stânga Nistrului care ținea cont de „Strategia 3D”.

Pe atunci, fostul președinte Vladimir Voronin, în cadrul unei întrevederi cu președintele României Ion Iliescu, lângă Costești, a fost întrebat de jurnalișta cum vede soluționarea conflictului transnistrean. Atunci, domnul Voronin, fără să priceapă o boabă, a spus că există „Strategie 3D”.

Atât în 2004, cât și în prezent, sunt absolut convins că ceea ce numim noi soluționarea conflictului nu poate fi atinsă prin negocieri. Este vorba de un plan de acțiuni care trebuie să fie impus celor din stânga Nistrului, care să accepte colaborarea pentru realizarea lui, dacă vor să scape de pedeapsa penală. Dar nicidecum nu poate fi vorba despre negocieri.

Cu cine se negociezi? Cu Federația Rusă? Este ridicol. Formatul pentalateral, stabilit la Bratislava în februarie 2002, care în urma consultărilor din 26 septembrie 2005 a devenit 5+2, a fost o capcană pentru Republica Moldova în care ne-am bălăcit neputincios timp de peste 20 ani. Asta până nu a devenit evident că Federația Rusă este țară agresoare și încălcă tot ce este posibil în organizarea mondială post-belică. Prin urmare, Rusia nu poate fi parte în procesul de negociere.

■ Vă mulțumim!

Editorial

Este posibil în UE și fără regiunea transnistreană?

Editorial de Irina Tabaranu

Decarațiile oficialilor de la Chișinău privind integrarea în Uniunea Europeană fără 11% din teritoriul său internațional recunoscut din 1992 de întreaga comunitate internațională au stârnit foarte multe întrebări în rândul societății civile dar și în al mediului jurnalistic din Republica Moldova. Deși un subiect extrem de sensibil și important, puțini din cei cărora aceste declarații le-au provocat dileme interne și-au exprimat deschis nedumeririle.

Cronologic, prima expunere publică a acestei idei a avut-o Nicu Popescu, ministrul de externe de la Chișinău, într-un interviu pentru publicația *Politico*, după care șefa statului Maia Sandu a confirmat-o, fiind întrebată în contextul declarației lui Popescu. Putea Maia Sandu în mod public să nu fie de acord cu ministrul său? Mă tem că nu, cel puțin dacă privim în contextul regional actual.

M-am întrebat atunci cum se explică această tăcere pe un subiect atât de important?

Pentru că sunt foarte multe necunoscute, ar spune unii. Cum ar putea comunitatea europeană să-și deschidă ușile pentru un stat care vine nu doar cu probleme social-economice, ce ar putea fi rezolvate chiar prin însăși procesul de aderare, ci chiar cu un cal troian în inima cetății, cu trupe militare ale unui stat ce a declanșat un război pe continentul european?

Pentru că e o idee cu o doză de iresponsabilitate prea mare din partea unui șef de stat, ar spune alții, care o cunosc pe Maia Sandu ca un politician căruia nu-i stă în fire să arunce declarații iresponsabile.

Într-o discuție pe acest subiect cu unul din colegii de breaslă, ultimul a încercat să justifice declarațiile: „Sigur au ei un plan pe care nu îl fac public și de aceea poate nu e cazul să le tăiem din aripi”. Atunci mi-am adus aminte de răspunsul cetățenilor ruși de pe străzile Moscovei atunci când erau întrebați despre invazia rusă în Ucraina, cum că sigur Putin are un plan și nu e cazul să-și facă prea mari griji, se va rezolva cumva, nu are cum să nu fie un plan.”

Mi-am zis atunci că nu mă voi complăce în acea scuză și voi expune mai jos doar câteva din circumstanțele care, din punctul meu de vedere, fac imposibilă aderarea noastră la UE fără regiunea transnistreană.

Nu rezolvăm pentru că nu ni se cere?

Președinta Sandu a spus, când a fost întrebată dacă e de acord cu Popescu, că e posibilă o aderare fără stânga Nistrului și că așteaptă o oportunitate geopolitică în următorii trei-patru ani pentru a rezolva conflictul transnistrean și dacă nu va exista, citez: “Republica Moldova nu mai poate sta pe loc”. Din asta înțelegem că, în opinia sa, conflictul e în afara țării, dar îl putem oare separa?

Ulterior se aduce drept argument faptul că UE nu ne condiționează integrarea prin rezolvarea conflictului. Este bine cunoscut că multe din acțiunile și planurile ce țin de reintegrarea țării au fost la solicitarea sau sub presiunea unor parteneri internaționali, fapt ce a fost mereu criticat de societatea civilă. Dorința și aspirațiile de rezolvare a conflictului transnistrean trebuie să vină din interior, dar nu să ne fie condiționată, iar această retorică trebuie să se schimbe. Nu să o facem pentru că trebuie să bifăm, ci pentru că noi ne dorim acest lucru.

În ceea ce ține de lipsa de condiționalități, apare o altă întrebare. Oare de ce circa 60% din cetățenii acestei țări, inclusiv 14% din persoanele din stânga Nistrului care au votat pentru PAS în 2021, vor în UE?

Pentru mulți UE înseamnă dezvoltare, stabilitate și pace, iar aceasta presupune și rezolvarea problemelor de integritate teritorială, a drepturilor omului și a liberei circulații cauzate de existența unui conflict înghețat.

De multe ori am auzit că pentru o țară aflată în proces de integrare europeană, procesul e cel mai benefic și important.

Acesta presupune reforme și schimbări. Atingerea scopului final fără un parcurs făcut ca la carte nu are rost, pur și simplu nu se vor produce schimbări. În situația actuală, când este practic scoasă din ecuație rezolvarea problemei transnistrene, e de la sine înțeles că nimic nu se va schimba.

Beneficii europene fără condiționări de democratizare

Regimul separatist va continua să facă bani prin exporturi în UE. Acum o fac în cadrul Acordului de liber schimb, care la fel a fost oferit fără condiționări de democratizare sau rezolvare a problemelor ce țin de drepturile omului. Nu s-au pus condiții, deoarece nici atunci nu exista vreo viziune.

Potrivit președintei Maiei Sandu, după ce vom fi în UE și vom începe a trăi mai bine oamenii de pe malul stâng vor vedea schimbările și își vor dori și ei acest lucru. Dar oare decid sau au decis vreodată ceva oamenii din regiune? Cum va înțelege șefa statului, dar și noi ca societate, că cetățenii de acolo au văzut și au înțeles?

Președinta mai spune că fără regiunea transnistreană în UE nu înseamnă și o renunțare la ea. O spune probabil pentru cei din opoziție, pentru a nu putea fi acuzată de faptul că pune la îndoială integritatea țării. Totuși, prin faptul că o parte din țară va fi parte a unui acord, iar alta parte nu, nu va alimenta asta și mai mult separatismul, care ar putea apărea și într-o altă zonă din sud? țărilor.

Pe lângă aspectele legale, mai sunt și cele umane, iar această situație poate influența negativ coeziunea socială dintre cele două maluri ale Nistrului.

Țară UE cu „pacificatori” ruși

Legat de conflictul transnistrean pe teritoriul Republicii Moldova funcționează o misiune de menținere a păcii condusă de Federația Rusă. Această misiune are 15 posturi militare fixe, majoritatea se află

pe teritoriul controlat de autoritățile de la Chișinău, nu în regiune, iar despre ce facem cu ele nu se discută. Atunci când se fac astfel de declarații, conducerea țării nu are cum să nu aibă un plan despre ce vor fi cu acești militari, posturi și misiunea de pacificare în general, dacă intrăm în UE. În caz contrar, astfel de poziții luate în mod public vorbește despre faptul că această conducere este iresponsabilă și naivă când vine vorba de problema transnistreană.

Amintesc că cel mai apropiat post militar al misiunii este cel de la Vadul lui Vodă, unde sunt militari ruși, transnistreni și militari ai armatei naționale. După aderare, din această misiune vor face parte și militari ai unui stat membru UE, dacă vă puteți imagina acest lucru.

Linia administrativă nu e pe Nistru

Chiar dacă ne-am da frâu liber imaginației, e greu de imaginat o frontieră ipotetică a Uniunii Europene, lăsând regiunea transnistreană pe dinafară, suspendată între un alt stat, Ucraina, care la fel aspiră la UE.

Regiunea transnistreană nu e doar în stânga Nistrului, teritoriu ce actuala guvernare admite că ar putea să nu facă parte din UE. Este și pe malul drept. Al doilea cel mai mare oraș controlat de regimul de la Tiraspol, Tighina/ Bender, este în dreapta Nistrului, la fel ca alte cinci sate de lângă acest oraș: Chițcani, Cremenciug, Gîsca, Merenești și Zahorna.

Bender are un statut special, acolo sunt două penitenciare controlate de Chișinău, un Inspectorat de Poliție, o comendă militară a contingentului militar moldovenesc din misiunea de pacificare, un liceu – structuri ale statului Republica Moldova ce s-au păstrat acolo cu prețul unui efort colosal, chiar cu sânge. Ce se va întâmpla cu ele? Vor fi pur și simplu scoase de acolo din lipsa de viziune a celor care actualmente se află în funcții de conducere?

Mai mult ca atât, în stânga Nistrului se află mai multe sate și comune ce au rămas după război sub drapelul Republicii Moldova, la fel, cu sacrificii enorme. Există scenarii, strategii ce se va întâmpla cu ele? Cine își asumă pierderea lor - Nicu Popescu sau Maia Sandu?

Conexiuni complicate

Dacă aceste detalii, poate mai mult tehnice, nu v-au convins că lucrurile în realitate sunt mult mai complicate decât în declarații, vreau să mai adaug exemplul localității Varnița din Anenii Noi, de pe malul drept al Nistrului, care se află în imediată apropiere de orașul Bender. Aceste două localități sunt extrem de legate între ele - toate serviciile comunale (apa, lumina, gazul) folosite de locuitorii din Varnița sunt oferite de către orașul Tighina. Această situație s-a creat acolo din lipsa de dorință de a căuta soluții pentru a nu mai fi atât de dependenți, dar și pentru că tarifele în regiunea transnistreană sunt mai mici la aceste servicii. Acest sat va fi lăsat fără aceste servicii sau, satul, deja european, va continua să se folosească de acele servicii dintr-o regiune ce nu va fi parte a acordului?

Dacă președinta nu este informată despre toate aceste nuanțe ce complică extrem de mult o ulterioară aderare la UE fără regiune, îmi vine greu să înțeleg de ce face astfel de declarații publice.

Mai există o ipoteză, că pe interiorul guvernării nici nu se analizează o opțiune de separare a teritoriului pentru aderare la UE, iar acest mesaj este lansat pentru exponenții regimului de la Tiraspol, pentru a le da semnale că vor fi izolați și că reintegrarea este unica opțiune.

Indiferent dacă, Maia Sandu joacă dublu sau nu este informată în mod intenționat despre toate aceste complicații ce țin de regiunea transnistreană, afirmațiile că e posibilă aderarea la UE fără regiunea transnistreană, deja le-a dat apă la moară exponenților regimului de la Tiraspol de a-și întări așa-zisa ipoteză că sunt o republică independentă.

Reintegrarea peste noapte a regiunii transnistrene ar fi o problemă pentru noi

Economistul Veaceslav Ioniță a acordat un interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE în care am discutat despre atractivitatea malului drept al Nistrului pentru malul stâng în ceea ce privește modelul de dezvoltare pe viitor. Republica Moldova poate reintegra regiunea transnistreană, dar există anumite condiții pe care trebuie să le îndeplinească, care include și un plan bine pus la punct. Mai multe detalii în interviul integral ce urmează:

■ Domnule Ioniță, poate reprezenta malul drept un model de atracție economică pentru malul stâng în acest moment, pentru o reintegrare a Republicii Moldova, așa cum de altfel și spun că ar dori guvernării de la Chișinău?

■ Aș vrea să vă dau un răspuns afirmativ, dar îmi vine greu să o fac. Da, noi am avansat mult în privința libertăților politice, sociale. Modelul nostru economic este altul, dar sunt prea modeste rezultatele ca să putem spune că am putea reprezenta pe malul drept al Nistrului un model de atracție pentru malul stâng.

Trebuie să spunem că regiunea transnistreană, în proporție de 50 la sută, supraviețuiește datorită finanțării care se realizează pe o schemă dubioasă din Federația Rusă. În regiunea transnistreană, circa jumătate din bugetul anual se formează exclusiv din gazul rusesc care nu este achitat. Doi, economia lor funcționează pe exporturi de energie electrică și metalurgie. Acestea funcționează doar cu gazul rusesc gratuit. Dacă am exclude din formulă gazul rusesc, atunci în stânga Nistrului nu ar exista economie, și asta ar duce la faliment. Dar lucrul acestea nu este perceput de simplul cetățean de acolo.

Ca economist vă pot spune că Moldova, având o economie foarte slabă, cu instituții slabe care șchiopătează enorm în economia de piață, cu un potențial mult mai slab decât regiunea transnistreană, unde a fost concentrată 40 la sută din economia țării, oricum suntem net superiori lor.

Chiar și cu acest handicap de dezvoltare, dar cu o perspectivă europeană, noi am avansat enorm. Până în 2016, se crea o aparență că în Transnistria se trăiește mai bine, chiar dacă nu era așa, dar începând cu 2016 acea „poveste de succes a Transnistriei” s-a dezvoltat.

Colaps economic fără intervenția Moscovei

■ În condițiile în care Rusia nu ar mai oferi gaz gratis Transnistriei, nu ar mai exista un model economic viabil care să permită funcționarea acestei entități separatiste?

■ Da, categoric, cred că economia regimului de la Tiraspol nu supraviețuiește mai mult de o lună de zile. Ar colapsa imediat.

■ Cum explicați faptul că regiunea separatistă Transnistria nu a mai putut ține pasul cu Republica Moldova din punct de vedere economic. Care au fost principalii factori în viziunea Dvs?

■ Principalii factori pentru care Transnistria nu a putut ține pasul cu Republica Moldova au fost izolarea, corupția și încercarea ținării în viață a unui sistem ciudat. Ca atunci când

a murit Uniunea Sovietică, noi în Moldova am îngropat mortul, iar ei l-au pudrat. Au crezut că dacă machiezi acel sistem, el poate trăi.

Dacă ne uităm cu atenție în stânga Nistrului, cursul valutar este menținut artificial, prin mecanisme administrative. Mai precis, agenții economici sunt obligați să vândă o parte din valuta lor. Sunt anumite prețuri sociale mai mici ca la noi, dar în rest, prețul la produse în Transnistria cresc mai tare decât în Moldova.

Ei încearcă să mențină o economie centralizată cu un mix stupid între economia liberă și cea centralizată. Dar asta nu funcționează. Există trei piloni: concurența liberă, inițiativa privată și neingerința statului în treburile economice. În lipsa acestor trei ingrediente de bază, nu poți vorbi de o economie.

În Moldova, nu avem nici noi bine conturată libera concurență, nu avem la fel libera inițiativă și avem pe alocuri ingerința statului. Totuși, acestea sunt într-o doză mai mică, fapt ce a creat deja o diferență față de Transnistria, care se vede cu ochiul liber.

Reintegrare graduală

■ **Are puterea economică în acest moment Moldova să reintegreze și malul stâng?**

■ Reintegrarea regiunii transnistrene peste noapte ar fi o problemă pentru noi. Cred că în câțiva ani de zile, am fi capabili să o facem. Această problemă ar deriva din două aspecte. Să nu uităm că vorbim de jumătate din economia transnistreană care este susținută artificial prin injecții de bani din Rusia, prin aceste datorii dubioase. Deci, Moldova ar trebui

să preia această finanțare. Dar nu asta este cea mai mare problemă, ci faptul că avem o diferență de dezvoltare.

Noi vom trebui să asigurăm o majorare la salariile bugetarilor, dar și la pensionari, de aceea suma anuală de efort pe care ar trebui să o depunem fi în Moldova ar fi de vreo 15 miliarde de lei [750 de milioane de euro], ceea ce ar fi cam 5% din PIB.

Prin urmare, nu am putea reintegra economic rapid Transnistria. Germania a reușit să reintegreze RDG, partea sa estică, după ce s-a împrumutat. Noi nu avem acest instrument pe care l-am putea utiliza. Cred, totuși, că efectul reintegrării ar putea fi dat și de potențialul economic care există în regiunea transnistreană. Efectul acestor viitoare investiții ale Moldovei în Transnistria s-ar putea amortiza în câțiva ani de zile.

Vorbim despre un șoc financiar puternic care în cazul nostru ar dura în jur de trei-patru ani, iar după această perioadă am putea recupera investiții. Pe de altă parte, avem foarte multe costuri legate de corupție pe malul drept, iar cei din stânga Nistrului au reușit să reducă acest fenomen. Mai mult, regimul transnistrean a plătit mită unor politicieni de la Chișinău pentru a obține o serie de avantaje.

Revenind la economie, beneficiile pe termen scurt ar fi incomparabile cu costurile pe care le-am putea suporta în următorii ani.

Posibile scenarii și soluții

■ **Ar putea fi o soluție și naționalizarea centralei de la Cuciurgan, deoarece privatizarea**

sa a fost frauduloasă? La fel și a Combinatului Metalurgic de la Râbnîța, MMZ?

■ Toate privatizările din stânga Nistrului sunt ilegale și nu sunt recunoscute de către autoritățile de la Chișinău. Toate sunt proprietăți publice centrale sau locale. Cred că rușii își închipuie că acesta va fi un instrument de negociere contra activelor pe care le dețin în Transnistria.

Eu aș discuta trei subiecte. Primul este legat de proprietăți, al doilea ar fi datoria dubioasă către Gazprom și al treilea ar fi costurile de reintegrare. De exemplu, noi am introdus sistemul de asigurare medicală în 2004. Atunci nu poți pretinde de la cei din stânga Nistrului să plătească imediat această cotizație la același nivel. Trebuie să ai o perioadă de tranziție de câțiva ani de zile.

Cea mai mare problema va apărea pe o altă dimensiune. La noi sistemul de impozitare se bazează pe persoane fizice, iar în Transnistria pe agenți economici. Ei nu au TVA, iar dacă se va realiza reintegrarea, trebuie reunificat sistemul de impozitare.

Va fi crescută povara fiscală pe populație. Este greu de rezolvat această problemă pentru a nu crea o legătură falsă între o mișcare de acest gen și creșterea impozitării pentru populația din Transnistria. Dar toate acestea sunt chestiuni ce țin de managementul procesului de reintegrare.

Cred că avem o singură problemă în acest sens: plăcerea elitelor de la Chișinău de a fi corupte domină peste interesul național de a face reunificarea.

■ **Vă mulțumim!**

SECURITY & DEFENCE DIGEST

Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare

Proiectul Strategiei Securității Naționale la etapa consultărilor publice și narrative privind problematica transnistreană

Proiectul noii Strategii de Securitate Națională, lansat la 11 octombrie 2023 de Președinta Republicii Moldova, atestă o schimbare esențială în discursul politic de la Chișinău. Documentul a generat dezbateri și opinii pozitive, în special în contextul viziunii strategice care stabilește clar că principala amenințare externă este Federația Rusă, care este exclusă din formatul de soluționare a conflictului transnistrean. Evident, într-o societate democratică, există și critici care ar putea contribui la ajustarea Strategiei în conformitate cu necesitățile și capacitățile naționale. În același timp, există mesaje negative care ar putea avea impact electoral, iar Federația Rusă a acuzat din nou guvernarea Republicii Moldova de rusofobie și animozitate.

În prezent, proiectul Strategiei se află la etapa consultărilor publice și există suficientă flexibilitate pentru a ajusta documentul până la etapa votului în parlament. Astfel, vor fi analizate câteva aspecte relevante pentru proiectul Strategiei care au atras atenția atât a experților în securitate, cât și a opiniei publice.

Proiectul Strategiei securității naționale (în continuare textului - Strategia) este un document nou, care diferă de documentele strategice aprobate anterior prin recunoașterea și menționarea expres a Federației Ruse drept cel mai mare pericol la adresa securității Republicii Moldova. Evident, acest aspect califică documentul ca fiind unul curajos, care spune clar și răspicat că Moldova este

pe cale de a ieși complet din zona gri în care se află de la independența sa și de a se alătura ireversibil lumii libere, comunității europene, acolo unde într-adevăr trebuie să aparțină. Reacțiile furibunde de la Kremlin denotă frustrarea, dar și neputința actuală a Moscovei, în încercarea sa de a mai păstra cel puțin unele aspecte din influența pe care o avea în spațiul post-sovietic.

Amenințări hibride din partea Moscovei

În același context, nu putem neglijă că amenințările hibride sunt în atenția Strategiei, în special când este vorba de operațiunile de tip hibrid desfășurate de Federația

Rusă împotriva Republicii Moldova în domeniul politic, economic, energetic, social, informațional, cibernetic etc., cu scopul subminării ordinii constituționale, deraierii cursului european al țării și/sau dezintegrării statului. Aceasta evidențiază că aprecierea Federației Ruse ca amenințare la adresa securității naționale a fost determinată de niște criterii bine stabilite, evitând emoții de moment, adică au fost evaluate intențiile reale ale acestora în regiune și Republica Moldova. Respectiv, activitățile de combatere a amenințărilor hibride trebuie să fie comprehensive, iar procesul continuu. Mai mult, nu putem neglijă că „în era războaielor hibride, și pacea este hibridă”, așa cum susține expertul Vladimir Socor, de la Jamestown Foundation (SUA), cu referire la situația regională.

În contextul mediului intern de securitate, proiectul Strategiei menționează corupția ca fiind una din amenințările primordiale. Acest lucru nu este unul nou, iar Strategia spune clar că Federația Rusă utilizează elemente de corupție pentru a

influența procesele din Republica Moldova, aceasta realizându-se în cea mai mare parte prin intermediul partidelor pro-Ruse care activează în țară. Sinergia acestor doi factori constituie o amenințare existențială pentru securitatea statului.

Armata Națională, mai sus în lista priorităților

În ceea ce privește căile de asigurare a securității naționale, Strategia identifică Forțele Armate fiind principalul element în jurul căruia trebuie să se consolideze celelalte căi și mijloace pentru a contracara amenințările existente. Acesta este un alt element nou în documentele de politici naționale, căci, de regulă, Armata Națională – elementul principal al Forțelor Armate – a fost mereu neglijată în ceea ce privește finanțarea. Iar acest fapt a dus inevitabil la slăbirea capacității de apărare a țării. Recunoașterea că Forțele Armate trebuie să fie consolidate și dezvoltate pentru a putea descuraja și contracara o eventuală agresiune militară din partea Federației Ruse, determină necesitatea ca Armata Națională să fie inclusă în topul listei instituțiilor prioritare pentru alocarea resurselor bugetare.

Dosarul transnistrean, inclus în document

Să trecem însă și la aspecte pe care strategia le menționează ușor, iar pe alocuri fără specificări, deși importanța lor nu poate fi neglijată. Unul dintre acestea este conflictul transnistrean și amenințările generate de existența regimului secesionist din stânga Nistrului. Amintim că în cadrul Concepției securității

naționale a Republicii Moldova, adoptate de Parlament la 22 mai 2008 (Lege Nr. LP112/2008) se menționează că una din principalele linii directorii în politica sa de securitate națională este „restabilirea integrității teritoriale a statului, eliminarea prezenței militare străine, consolidarea independenței și suveranității statului”, iar la capitolul „Amenințări la adresa securității naționale”, conflictul transnistrean este pe prima poziție. Cu toate acestea, nu au fost trasate obiective clare privind necesitățile de reglementare a acestuia în conformitate cu interesul național cum este asigurarea integrității teritoriale a țării.

În 2011, prin adoptarea primei Strategii de securitate națională a Republicii Moldova (Hotărâre Nr. 153 din 15-07-2011 a Parlamentului), o cale de asigurare a securității naționale se referă la „gestionarea problemelor legate de conflictul transnistrean și retragerea trupelor străine”, fiind niște inițiative declarative fără o viziune clară de diminuare a impactului asupra securității naționale. În Strategia respectivă, principalul instrument de soluționare a problemei transnistrene este considerat procesul de negocieri în formatul „5+2”, format care atunci era deja inefficient, iar la moment deja neactual.

Deși documentul constată că „retragerea din Republica Moldova a prezenței militare străine este imperativă și urmează să fie efectuată în virtutea faptului că nu are temei legal, intrând în contradicție cu prevederile Constituției Republicii Moldova...”, precum și „a munițiilor care aparțin Federației Ruse...”, totuși aceasta nu a asigurat dorința

de a dezvolta acțiuni relevante în stimularea procesului de soluționare politică a conflictului. Mai mult, evitarea abordării integrate a problemei transnistrene, adică în complex cu alte probleme care sunt interdependente (securitatea energetică, economică, apărare sau securitatea societală și alimentară), nu asigură atingerea obiectivelor propuse în soluționarea dosarului transnistrean.

Astfel, de mai bine de 30 de ani, subiectul soluționării diferendului transnistrean a fost una din prioritățile majore ale guvernărilor de la Chișinău. Cel mai probabil reintegrarea țării va rămâne una din priorități, însă proiectul Strategiei denotă o schimbare a abordării subiectului. Or, soluționarea conflictului transnistrean prin reintegrarea pașnică a regiunii transnistrene se află pe locul 8 din 10 în capitolul II al strategiei, care identifică interesele naționale de securitate. Iar condiția critică pentru soluționarea conflictului rămâne retragerea trupelor Ruse de pe teritoriul din stânga Nistrului.

În acest context, apare întrebarea privind de ce soluționarea conflictului transnistrean este poziționată atât de jos în lista priorităților intereselor naționale de securitate? Analizând ultimele evenimente și narative aferente problematicei transnistrene este de remarcat că atât exponenții guvernării, cât și oficialii europeni susțin că Republica Moldova va putea adera la Uniunea Europeană și fără regiunea transnistreană, deși nu se menționează direct de modelul Ciprului, care este membru al Uniunii Europene, cu excepția părții insulei pe care autoritățile cipriote nu o controlează. Evident, o presupunere

rațională este că diminuarea importanței problemei transnistrene în această ecuație devine o necesitate firească, pentru a nu crea pretexte și obstacole adăugătoare în efortul național de a adera la UE. Ori soluționarea diferendului transnistrean va fi etapa a doua, care va urma după integrarea europeană, iar aderarea la UE va stimula și facilita în mod cert rezolvarea conflictului.

Blocajul Rusiei prin Tiraspol

Totodată, este imperios să reamintim că separatismul transnistrean a fost susținut și alimentat de Federația Rusă cu scopul de a menține Republica Moldova în sfera sa de influență, adică pentru a face imposibilă aderarea la UE și/sau la NATO. Iar pe fonul declarațiilor făcute de oficialii de la Bruxelles deducem că diferendul transnistrean devine un instrument în arsenalul politicii externe a Rusiei, care nu mai are ponderea de altădată.

Un alt aspect este însăși credibilitatea unei amenințări militare, care ar putea la momentul actual veni din partea structurilor militarizate transnistrene. Mult timp structurile militarizate din stânga Nistrului, împreună cu Grupul Operativ al Trupelor Ruse în Transnistria, a fost considerată cea mai semnificativă amenințare pentru Republica Moldova.

Agresiunea Federației Ruse asupra Ucrainei a demonstrat faptul că realitățile sunt diferite și există un pericol și mai mare – o invazie terestră directă de către Rusia. Cu toate acestea, realitatea actuală de pe câmpul de luptă, în special preluarea inițiativei strategice de către Ucraina, a pus regiunea separatistă într-o postură foarte dificilă. Astfel, Armata Rusă nu poate ajunge pe cale terestră la hotarele Republicii Moldova, iar din această cauză regimul de la

Tiraspol s-a pomenit într-o izolare completă. În aceste condiții, orice operațiune militară desfășurată de GOTR sau de structurile militarizate transnistrene, din start sunt sortite eșecului deoarece fără sprijinul direct al Federației Ruse nu au potențialul militar necesar pentru a executa operații militare sustenabile.

Transnistria și integrarea europeană

Mai mult, regiunea transnistreană, prin politicile recente implementate de Chișinău, cu pași mici se îndreaptă și ea spre Europa. Ori faptul că agenții economici din regiunea transnistreană exportă produsele mai mult în Uniunea Europeană denotă exact acest lucru. Totodată, reducerea dependenței energetice a malului drept de regiunea secesionistă cel mai probabil va accelera apropierea malurilor în mod firesc dictat de considerente economice. Prin urmare, putem presupune că subiectul reintegrării țării se regăsește în partea de jos a listei intereselor naționale de securitate din considerentele menționate supra.

În plus, reieșind din faptul că probleme ce țin de securitatea umană nu sunt direct stipulate în proiectul Strategiei, deși în cadrul discuțiilor publice din aprilie 2023 privind aspectele care urmează de integrat în Strategie a fost evidențiată necesitatea unei abordări holistice a acesteia, respectiv și problema transnistreană este abordată îngust. Specificăm că în proiect nu se regăsesc obiective concrete ce ar asigura coeziunea societală într-o societate divizată. Deși se face referire la fenomenul de reziliență, totuși acest concept nu este înțeles de cetățeni, dar nu este apreciat nici la nivel instituțional.

În cadrul audierilor publice privind discutarea proiectului Strategiei,

care au avut loc la 16 octombrie, unii experți au intervenit cu propuneri de îmbunătățire a documentului, în special cu referire la capacitățile de apărare a țării și intenția de a pune accent pe descurajare. Astfel, s-a atras atenția asupra necesității de cuantificare a finanțării pentru Forțele Armate care ar trebui să depășească pragul psihologic de 1% din PIB – limita de jos admisibilă, fiindcă coborârea sub această cifră înseamnă subdezvoltarea sectorului de apărare.

Omiterea acestui aspect din proiectul Strategiei lasă loc de interpretare căci în document se menționează că „sectorul de apărare va fi finanțat proporțional cu intensitatea amenințărilor”. Această sintagmă nu reflectă obiectivele de securitate reieșind din descrierea mediului extern de securitate, aici fiind vorba nu numai de necesitatea menținerii unei abordări „proactive” de funcționare a sistemului de apărare, dar și de dezvoltarea caracterului „preventiv” al acestuia. Spre exemplu, scăderea intensității războiului din Ucraina nu trebuie să ducă la micșorarea finanțării sectorului de apărare, fiindcă ne-ar aduce iarăși la punctul inițial și anume la diminuarea capacității de apărare a țării datorită subfinanțării. Sectorul de apărare necesită o finanțare constantă care să permită consolidarea, dezvoltarea și menținerea capacităților militare necesare cu scopul de a descuraja și a contracara orice amenințare cu caracter militar.

În acest context, necesitatea de a accentua caracterul preventiv al Strategiei este determinat și de faptul că de la invazia militară a Federației Ruse în Ucraina sistemul național de apărare a avut o abordare „reactivă” de moment, iar unii experți s-au expus că este necesar de specificat și aspecte ce țin de managementul crizelor, respectiv și termenul

„reziliența”, care este prezent în proiectul Strategiei, va fi înțeles ca o capacitate de recuperare și adaptare la mediul de securitate.

Necesitatea dezbaterilor publice și coeziunea societală

Nu putem neglija că organizarea unor astfel de discuții publice cu participarea reprezentanților societății civile, mediului academic, experților independenți, dar și funcționarilor publici de nivel înalt este un indicator de guvernare a sectorului de securitate și de dezvoltare a rezilienței. Strategia securității naționale este un document de politici pe termen mediu care definește interesul național al Republicii Moldova și exprimă consensul național asupra vulnerabilităților, riscurilor și amenințărilor, astfel expertiza privind conținutul Strategiei trebuie să fie incluzivă prin reflectarea intereselor tuturor membrilor societății, promovând coeziunea societală. Prin urmare, în cadrul audierilor publice au fost discutate și aspecte cu referire la: necesitatea de a fortifica constatările din conținut prin dezvoltarea unor argumente și

utilizarea unor date de reper care ar evita interpretările eronate sau aspectul declarativ al Strategiei; necesitatea de a clarifica cadrul instituțional care va implementa Strategia și de a specifica mecanismul controlului civil-democratic asupra sectorului de securitate; necesitatea de a reflecta mai clar relațiile Republicii Moldova cu NATO, dar și subiectul neutralității Republicii Moldova.

În mare parte, este de înțeles abordarea cu referire la ultimele două subiecte: deși agresivitatea și acțiunile brutale ale Federației Rusiei manifestate în Ucraina, dar și problema energetică, au început să ducă și la schimbarea parțială a mentalității cetățenilor din R. Moldova, cetățenii încă cred că neutralitatea este un garant al securității, iar conform sondajului de opinie prezentat în luna august, în cazul organizării unui referendum privind aderarea Moldovei la NATO, 60,3% din cetățeni ar vota împotriva aderării la Alianță.

Cu toate acestea, în contextul mediului regional de securitate, dar reieșind și din declarațiile

politicienilor de la Chișinău precum că relațiile cu NATO trebuie intensificate exponențial, iar neutralitatea Republicii Moldova nu ne poate asigura securitatea, strategia face o referire foarte succintă și vagă la ambele subiecte. Totuși, este de apreciat că ambele subiecte se regăsesc în Strategie, iar la necesitate pot constitui un punct de reper pentru dezbateri mai largi în societate vis-s-vis de eficiența statutului de neutralitate și de intensificare a cooperării cu NATO.

Nu în ultimul rând, se impune necesitatea dezvoltării unui mecanism de comunicare și identificare a narativelor relevante pentru a promova necesitatea elaborării unei noi Strategii, sensibilizarea societății la probleme de interes național, dar și cu scopul prevenirii dezinformării și manipulării în contextul procesului de finalizare și aprobare a Strategiei securității naționale. În linii generale, documentul este unul curajos, concret și ușor de citit, după cum menționează experții, astfel, ca urmare a completărilor și ajustărilor care vor interveni, documentul final urmează să-și păstreze calitățile valoroase menționate.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europenizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.